

Szczepański, J.: Socjologiczne zagadnienia wyzszego wykształcenia

Warszawa, Państwowe wydawnictwo naukowe, 1963, 367 s.

Kniha je seriózním pokusem o komplexní obraz současného stavu vysokoškolského vzdělání v Polsku. Autor proklamativně postupuje metodou strukturně funkcionální, i když často používá též metody typologické. Snaží se najít v oblasti vzdělání korelace mezi funkcí předpokládanou a funkcí skutečnou a naznačit možnosti jejich vzájemných modifikací a sblížení.

Téma je rozděleno na několik komplexů otázek: proces výběru a přijímání na vysokou školu, proces vzdělání a výchovy, organizace vysokých škol a problematika absolventů. Autor zkoumá řadu společenských jevů, jež vedou k tomu, že nápadně vysoký počet studentů studium nedokončí (např. malá informovanost o studiích, „practicistické“ tendence ve společnosti, rozdílné funkce střední a vysoké školy, výchovný vztah mezi učiteli a posluchači jako záruka zájmu o studium, úloha mimostudijního prostředí atd.). Dále se zabývá společenským a existenčním postavením vědeckých pracovníků [a jejich odbornou a politickou úrovní, růstem konfliktových situací apod.] i situací absolventů [analyzuje poměr školy k absolventům, rozpor mezi „ideálním studentem“ a „ideálním absolventem“, společenské a existenční důsledky rozmístovacího řízení ap.].

Kniha, potřebná jako východisko solidních úvah o společenské problematice vzdělání za socialismu, je aktuální zvláště otázkami, které klade, i když vždy neřeší.

—al—

Vnerabočeje vremja trudjaščichsja

Red. G. A. Prudenskij. Nakl. Sibiřského odd. AV SSSR, Novosibirsk 1961.

Sborník 21 statí, zpracovávajících materiály z výzkumů mimopracovního, zejména volného času pracujících na Sibiři a Urale. Většina z nich probírá daný předmět z hlediska možností, daných zkracováním pracovní doby, a uvádí řadu zkušeností se zlepšením využitím těchto možností. *Prudenskij* podává podrobnou klasifikaci struktury časového fondu pracovníka. Do volného času řadí jen tu část pracovní doby, kterou zaujímá vzdělávání, sebevýchova, veřejná práce a odpočinek. *Strumilin* srovnává výsledky svých výzkumů z r. 1924 se současnými. Nejprůzračnější je tendence k vyrovnávání rozdílů mezi muži a ženami. *Jovčuk* zdůrazňuje význam volného času pro rozvoj duchovní kultury sovětského člověka, dopouští se však idealizace objektivních podmínek a domnívá se, že využití volného času pro zvýšení kvalifikace a zvýšení duchovní úrovně závisí nejvíce na subjektivním faktoru. Ze statí, jež podávají výsledky výzkumů, upoutává pozornost zejména sdělení *Borodulina* a *Jašina* o srovnání času kuzněckých metalurgů; dále stat *Golosova* a *Černova*, srovnávající údaje o hornících a ostatních průmyslových dělní-

cích Leninska (u horníků zjištěny zvláště vysoké ztráty mimopracovní doby, spjaté s výrobou); statí *Fjodorova* a *Rozova* jsou věnovány problematice využití volného času pro zvyšování kulturní technické úrovně pracujících. *Šein* sleduje zejména vliv velikosti rodiny na trvání domácí práce. *Kolobov* podává výsledky výzkumu časových výdajů textilních dělnic, *Fomin* totéž u vědeckých pracovníků. Ke sborníku je přiložena podrobná metodika výzkumu časových výdajů pracujících.

D. S.

Sarapata A., Doktor K.: Elementy socjologii przemyslu

Warszawa, 1963, 2. vyd., 332 s., Państwowe wydawnictwo naukowe.

Souhrnné dílo, opírající se o výsledky výzkumů polských sociologů i o práce mnoha západních autorů, je rozděleno do tří kapitol: 1. Předmět a dějiny sociologie průmyslu, 2. Společenská organizace průmyslového podniku, 3. Povolání a práce. Těžištěm knihy je analýza průmyslového podniku jako společenské organizace, přičemž za organizaci autoři považují „systém vědomé zkoordinované činnosti dvou nebo více osob“. V tomto rámci se snaží vyložit problematiku formálních a neformálních vztahů mezi pracovníky, opírajíce se o kritický rozbor různých „teorií skupin“. Významné místo věnují objasnění charakteru „moci“ a „rozhodování“, v nichž se zkonkrétnují všechny vztahy na pracovišti, a pokoušejí se zjistit, nakolik skutečnost odpovídá socialistickým postulátům. Tento záměr sledují i v řadě jiných otázek, např. při rozboru společenských aspektů poměru k práci. Ukazují, jak se zvýšená citlivost lidí na spravedlnost promítá v socialismu do přístupu k hodnocení práce, a zkoumají, nakolik tendence po „zpeněžení“ hodnocení ovlivňuje pracovní výkon, uspokojení z práce, vztah ke vzdělání ap. Řada výsledků má přitom konkrétní praktický dosah.

Některé postupy a názory autorů, zvláště v obecně teoretické rovině, jsou však diskutabilní. Rozbor by si zasloužilo např. vymezení předmětu sociologie průmyslu (zabývá se „vlivem průmyslové produkce na motivy, průběh a výsledky práce a také společenskými důsledky průmyslové produkce“), nebo podřízení sociologie průmyslu sociologii práce ap.

—al—

G. Friedmann, P. Naville et al.: Traité de Sociologie du travail,

Colin, Paris, I. sv. 1961, II. sv. 1962.

Tvořivé encyklopedické dílo o sociologii práce, napsané 27 autory. Od podrobných rozborů předmětu a metod daného oboru i jeho souvztahností s nejrůznějšími jinými vědními obory přechází k demografickým předpokladům zaměstnanosti a dále k profesionálnímu, etnickému, pohlavnímu a věkovému rozdělení pracovních sil. Právem je mnoho místa věnováno sociologickým otázkám povolání. Cenné jsou kapitoly o vztahu pracoviště a bydliště a o vztahu práce a volného času. Vše-

stranně je rozebírána struktura a organizace podniku, poněkud stranou však zůstaly důležité otázky mikrostruktury pracovních skupin. Předmětem dalších analýz je práce jako společenská hodnota a problémy uspokojenosti prací. Jsou tu shrnuty výsledky významných výzkumů [zejména vztahů mezi technickým rozvojem, profesionální strukturou zaměstnanců a organizací podniku]. Významnější

kritické výhrady lze mít k oddílům o dělnickém hnutí, odborech a globální společnosti. V závěrečné kapitole o perspektivách práce podává Friedman podstatu své známé teorie, z níž mnohé je přínosné i pro marxismus. Je připravován slovenský překlad, který jistě dá podnět k tomu, aby Sociologický časopis přinesl prohloubenou analytickou recenzi celého díla.

D. S.